

Promlčení nároku na náhradu škody kapitálové společnosti vůči členovi statutárního orgánu

Jen tím, že jednatel společnosti s ručením omezeným převezme v hotovosti peníze náležející společnosti (a ty následně nevloží do pokladny společnosti a neprovede o nich ani záznam v účetnictví), společnost žádná škoda nevzniká. Určení způsobu, jakým bude společnost uchovávat své peněžní prostředky (zda v hotovosti na pokladně společnosti, na bankovním účtu společnosti nebo ad absurdum doma pod polštářem jednatele), je výkonem obchodního vedení společnosti. Jakkoliv i způsob „uložení“ peněz může představovat porušení povinnosti počínat si při výkonu funkce s péčí řádného hospodáře (např. v případě ukládání peněz pod polštář), budou-li takto uložené peníze posléze použity ve prospěch společnosti, nemusí jí škoda vůbec vzniknout.

Společnost nemůže uplatnit nárok na náhradu škody vzniklé porušením péče řádného hospodáře dříve, než jí škoda vznikne (než se peněžní prostředky dostanou mimo sféru její dispozice). V případě nakládání s peněžními prostředky společnosti ke vzniku škody typicky dojde tím, že jednatel prostředky využije v rozporu s péčí řádného hospodáře (např. za ně pořídí věc určenou pro svou osobní potřebu nebo uskuteční jinou pro společnost nevýhodnou transakci, anebo si je ponechá pro svou potřebu).

Společnost s ručením omezeným je tak v poměrech projednávané věci povinna tvrdit a prokázat, že žalovaný jednatel za ni v hotovosti převzal žalovanou částku a jednatel je – za situace, aniž by bylo zřejmé, jak (na co) byly tyto prostředky využity povinen tvrdit a prokázat, že tyto peněžní prostředky byly využity ve prospěch společnosti, nebo že je nejpozději po zániku funkce jednatele společnosti vrátil.

Promlčecí doba tak v projednávané věci mohla začít běžet nejpozději dnem následujícím po dni, kdy žalovanému zanikla funkce jednatele společnosti. Předtím se mohla rozběhnout pouze tehdy, dostaly-li se prostředky, které jednatel za společnost v hotovosti převzal, mimo sféru dispozice společnosti již dříve.

Namítá-li jednatel, že nárok společnosti je promlčen, Nejvyšší soud připomíná, že stíhá-li důkazní břemeno toho účastníka, jemuž je existence skutečnosti, o níž tvrdí, že nastala, ku prospěchu, pak v případě námitky promlčení (nestanoví-li právní předpis jinak) nese také tento účastník důkazní břemeno o skutečnostech, s nimiž zákon spojuje počátek a běh promlčecí lhůty. V projednávané věci bude proto na jednatele – který vznáší námitku promlčení – aby tvrdil (a prokázal) skutkové okolnosti, na jejichž základě bude možné uzavřít, že promlčecí lhůta začala běžet ještě před tím, než žalovanému zanikla funkce jednatele společnosti. Neprokáže-li takové okolnosti, budou soudy vycházet z toho, že promlčecí lhůta začala běžet dnem následujícím po dni, kdy žalovanému zanikla funkce jednatele společnosti; tohoto dne mohla totiž společnost právo na náhradu škody poprvé uplatnit u soudu (actio nata).

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 11. 2024, sp. zn. 27 Cdo 2753/2023

Komentář CIOd:

V uvedeném rozhodnutí řešil Nejvyšší soud v praxi spornou otázku, a to kdy vznikne společnosti škoda, pokud člen statutárního orgánu převezme peníze za společnost v hotovosti. Z rozhodnutí se jasně podává, že škoda nevzniká již převzetím peněžních prostředků nebo jejich neuložením bez zbytečného dokladu v pokladně společnosti, ale až jejich použitím s rozporu s péčí řádného hospodáře, takže již nejsou k dispozici společnosti. Pokud by statutární orgán hotovost nepředal do pokladny, ač tak učinit měl, společnosti ještě škoda nevzniká, pokud nebyla použita v rozporu s péčí řádného hospodáře. Pokud by se chtěla v této době společnost domoci hotovosti, musí žalovat na zaplacení dluhu (vrácení převzatých peněz), nikoliv z titulu náhrady škody.

Odstoupení od konkurenční doložky mezi akciovou společností a členem představenstva

Zneužití práva odstoupit od konkurenční doložky se může dopustit i obchodní korporace (akciová společnost) vůči členu jejího voleného orgánu (členu představenstva); skutečnost, že vůči ní nemá postavení slabší smluvní strany, není v tomto ohledu právně významná.

Okolnosti, které by soudy měly v řízení zkoumat, aby zjistily, zda odstoupení od konkurenční doložky nebylo zneužitím práva, formulované Ústavním soudem pro poměry konkurenční doložky v pracovněprávních vztazích, lze zohlednit i při posuzování odstoupení od konkurenční doložky sjednané ve smlouvě o výkonu funkce člena voleného orgánu obchodní korporace.

Jakkoliv neexistuje obecná povinnost vykonat právo ihned (v rámci lhůt tak může oprávněný učinit kdykoliv), může dřívější nečinnost (vyčkávání) a následný výkon práva představovat jeho zneužití, vyjdou-li najevo konkrétní okolnosti, které zneužití práva jednoznačně nasvědčují.

V projednávané věci se soudy vůbec nezabývaly tím, že akciová společnost právo na odstoupení od konkurenční doložky vykonala až poslední den lhůty, kdy tak mohla učinit (28. 2. 2022), přestože o odstoupení člena představenstva z funkce věděla delší dobu (minimálně od 3. 11. 2021), a současně o svém záměru odstoupit od konkurenční doložky člena představenstva předem nijak nevyrozuměla.

Soudy se naopak spokojily s prostým konstatováním, že člen představenstva a společnost si možnost odstoupit od konkurenční doložky sjednali a společnost odstoupení učinila ve sjednané lhůtě. Toto zjištění však není pro úvahu o tom, zda společnost zneužila svého práva odstoupit od konkurenční doložky, nikterak významné. Je tomu tak proto, že existence práva je nutným předpokladem k tomu, aby vůbec mohlo dojít k jeho zneužití. Jinak řečeno, skutečnost, že akciová společnost mohla od konkurenční doložky odstoupit i v poslední den funkce člena představenstva, ničeho nevypovídá o tom, zda společnost právo odstoupit nezneužila.

Neposuzoval-li odvolací soud, zda jednání společnosti nebylo zjevným zneužitím práva sledujícím záměr vyhnout se placení protiplnění z konkurenční doložky, které nadto ve výsledku poškodilo člena představenstva tím, že mu významně snížilo šanci najít si v přiměřeném časovém období novou (ať už pracovní nebo korporátní) pozici v sektoru odpovídajícím jeho profesi (bankovníctví), a fakticky tak byl člen představenstva konkurenční doložku plnit, aniž by obdržel sjednané protiplnění, je jeho právní posouzení neúplné a tudíž nesprávné.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2025, sp. zn. 27 Cdo 1236/2024

Komentář CIOd:

Citované rozhodnutí je podle našeho názoru poněkud kontroverzní, avšak pro praxi zásadní. Jde o to, že v něm Nejvyšší soud potvrdil dosud jen v právní teorii vyslovený názor, že i otálení s vykonáním práva až na konec stanovené nebo dohodnuté lhůty může být zneužitím práva. K tomu bude zpravidla zapotřebí, aby oprávněná strana vyvolala u druhé smluvní strany očekávání, že svého práva nevyužije. Je proto vhodné, aby oprávněná strana dala nějakým způsobem najevo, že nevylučuje svého práva od konkurenční doložky využít i později, pokud jej nevyužila bez zbytečného dokladu od počátku běhu lhůty, popř. od doby, kdy se o počátku běhu lhůty dověděla. Neměla by se však jednat tak, aby v členovi voleného orgánu vyvolala důvodné, že svého práva od konkurenční doložky odstoupit nevyužije.

Tento materiál nepředstavuje právní radu ani nabídku či závazek k jejímu poskytnutí.